

ACTA UNIVERSITATIS UPSALIENSIS

Skrifter rörande Uppsala universitet

C. ORGANISATION OCH HISTORIA

85

Studenternas ceremoniinstruktion

Redaktör: Jessica Edman

2:a upplagan
Kuratorskonventet i Uppsala 2021

Utgivare: Kuratorskonventet i Uppsala och Uppsala universitet
Redaktör: Niklas Elofsson (1:a uppl.), Jessica Edman (2:a uppl.)
Grafisk form: Grafisk service, Uppsala universitet
Omslagsfoto: Anna Berntorp (Gunillaklockan, Valborgsmässoafton 2009)
Foto: Elin Wirman, Niklas Elofsson (bilden på s. 31)

ISSN 0502-7454

ISBN 978-91-554-7561-1

Tryck (1:a uppl.): KPH, Uppsala 2009

Innehåll

1	Förord	7
2	Gemensamma bestämmelser	10
2.1	Klädsel	10
2.2	Upptredande och ansvar	12
2.3	Ceremoniordning	13
3	Marskalkar	16
3.1	Särskilt om klädseln	16
3.2	Uppgifter och upptredande	17
4	Fanbärare	18
4.1	Särskilt om klädseln	18
4.2	Handhavandet av fana och standar	18
4.3	Fanborgens upptredande	20
4.4	Hälsning med fana	21
4.5	Fanbärarens upptredande med fanan vid begravning	22
4.6	Handhavande av flaggan	23
5	Kuratorer och studentkårsrepresentanter	26
5.1	Särskilt om klädseln	26
5.2	Upptredande och ansvar	26
6	Ämbetsbeskrivningar	27
6.1	Studenternas övermarskalk	27
6.2	Marskalk	28
6.3	Fanbärare och standarbärare	30
	Bilaga I: Något om doktorspromotionerna i Uppsala	32

1 Förord

1.1 Andra upplagan

Denna andra utgåva av Studenternas ceremoniinstruktion har sin grund i ett beslut från Kuratorskonventet med önskan om att göra innehållet i instruktionen könsneutralt. I samband med det har vi passat på att förtydliga klädkoden på några punkter och tagit nya bilder.

En ytterligare ändring som gjorts inför denna upplaga är förändringen av fanborgen. Fanborgens två standar har i och med ändringen bytts ut mot studenternas stora respektive lilla standar. Dessa två nya standar har tagits fram efter beslut av Kuratorskonventet och Uppsalas kårer som en gemensam lösning på att endast två kårer varit representerade i fanborgen. Kuratorskonventet har återskapat det gamla Uppsalastudenternas standar från 1852 och kårerna har själva tagit fram ett eget standar. Ändringen av fanborgen har skett med översyn av Akademiintendent Per Ström.

Vi är glada att hålla uppsalastudenternas akademiska traditioner levande och i fortsatt utveckling. Genom att diskutera och driva de ceremoniella frågorna fortsätter vi att förvalta och utveckla den tradition som vi har ärvt.

Uppsala i maj 2021

Jessica Edman
Studenternas övermarskalk

Clara Eklöf
Curator curatorum

1.2 Första upplagan

Sedan lång tid tillbaka har studenternas medverkan varit en självklar del av de akademiska högtiderna vid Uppsala universitet. Studentmarskalkarnas, fanbärarnas, kuratorernas och studentkårsrepresentanternas betydelse vid allt ifrån doktorspromotioner och professorsinstallationer till rektorsskiften och statsbesök skall inte underskattas. Förutom att medverkande studenter i regel fyller flera praktiskt viktiga funktioner för ceremoniernas genomförande och bidrar till dessas högtidlighet, representerar samtidigt medverkande studenter hela universitetets studentkollektiv och dess organisationer. Detta – tillsammans med det faktum att de akademiska högtiderna inte sällan tilldrar sig stort intresse från såväl hedersgäster som media och allmänhet – ställer av naturliga skäl särskilt höga krav på att medverkande studenter har ett korrekt uppträdande och enhetlig klädsel.

Fram till idag har det funnits flera parallella regelverk och riktlinjer för hur marskalkar, fanbärare och kuratorer skall uppträda. Kvalitén, omfattningen, detaljregleringen, formen och även innehållet i dessa har skiftat. Mot bakgrund av detta har det funnits ett behov av att skapa en samlad, tydlig, enhetlig och bestående instruktion för studenternas medverkan vid de akademiska högtiderna. Förhoppningen är därför att denna skrift – Studenternas ceremoniinstruktion

– skall vara till nytta och stöd för den nyvalda fanbäraren, den erfarna kuratorn, den rutinerade marskalksordföranden och alla andra studenter som har förmånen att få delta i akademiska högtider vid Nordens äldsta universitet.

Studenternas ceremoniinstruktion har av Kuratorskonventet den 27 maj 2009 fastställts att gälla från samma datum. Instruktionen har utarbetats av undertecknade i samarbete med Uppsala universitets akademiintendent Per Ström, Marskalkskonventets presidium, Fanbärarkonventets presidium samt de tre senaste övermarskalkarna.

Instruktionen består av ett gemensamt kapitel som gäller alla medverkade studenter samt tre kapitel med särskilda bestämmelser för marskalkar, fanbärare respektive kuratorer. Därutöver finns ett par bilagor som inte är en del av själva instruktionen men som innehåller nyttig information för såväl utomstående och nyvalda som erfarna.

Uppsala i maj 2009

Niklas Elofsson
Studenternas övermarskalk

Therez Olsson
Curator curatorum

2 Gemensamma bestämmelser

2.1 Klädsel

Vid akademiska högtider är utgångspunkten att medverkande studenter bär akademisk högtidsdräkt och studentmössa av Uppsalamodell om inte annat särskilt har beslutats. Eftersom de medverkande studenterna representerar hela studentkollektivet är det viktigt att klädseln är neutral, korrekt och inte väcker för stor uppmärksamhet. Om inte annat är stadgat skall inte näsdukar, armbandsur, fickur, handväska, utmärkelser, ordnar, nålar/pins, band och dylikt bäras. Diskreta smycken i begränsad omfattning får dock bäras. Långt hår skall bäras uppsatt.

Akademisk högtidsdräkt innebär antingen:

- Svart frack
- Svart frackväst (lågt skuren, ej kostymväst)
- Vit frackskjorta med diskreta bröst- och manschettknappar (ej svarta)
- Vit rosett ("fluga")
- Vita tunna korta handskar (handledslånga)
- Svarta strumpor
- Svarta välpolerade lågskor, gärna av oxfordmodell (ej grova eller av fritidsmodell, lackskor accepteras)

Eller:

- Svart långklänning av enkel och sober modell, utan dekolletage och utan slitsar (spets, glitter o.dyl. skall undvikas)
- Om klänningen inte har ärm som sträcker sig minst 5 cm ned över axeln skall axlarna täckas med en svart bolero eller motsvarande¹
- Vita tunna långa handskar (armbåglånga)²
- Svarta strumpor eller strumpbyxor
- Svarta skor med täckt tå och häl (ej alltför hög och smal klack)

Utomhusklädsel

Vid ceremonier utomhus används samma klädsel som inomhus när vädret så tillåter (normalt under perioden maj–september). I annat fall gäller följande klädsel utanpå den akademiska högtidsdräkten:

- Svart alternativt mörk kappa eller rock
- Vit halsduk (bärs korslagd eller med enkelt halvslag, inte i ögla/dubbelvikt)
- Svarta skinnhandskar
- Svarta välpolerade skor (vid behov med galoscher el. dyl.)

1 Sjal bör undvikas av praktiska skäl, framförallt för marskalkar och fanbärare som bär marskalksband respektive fana.

2 Om klänning/bolero är långärmad skall ärmarna vara utanpå handskarna. Korta handskar är då tillåtna.

Samtliga deltagande studenter skall bära enhetlig klädsel, dvs. den som är ansvarig för ceremonin fastställer antingen utomhusklädsel eller inomhusklädsel.

Studentmössa av Uppsalamodell

Till den akademiska högtidsdräkten (både inomhus och utomhus) skall såväl herrar som damer under tjänstgöring bära studentmössa av Uppsalamodell. Detta innebär en studentmössa med helvit sammetskulle, helsvart band med blågul rosett/kokard framtill och svart blank skärm. Observera särskilt att det inte är tillåtet att bära studentmössa med färgband, text, märken eller tofs.

2.2 Uppträdande och ansvar

Samtliga studenter som medverkar vid akademiska högtider förutsätts vara korrekt klädda, infinna sig på utsatt tid och uppträda som goda representanter för både Uppsalas studenter och sin organisation.

Det åligger respektive ordförande att tillse att medverkande studenter uppträder representativt och i enlighet med denna instruktion.³ För det fall någon missköter sig, exempelvis genom att uppträda berusad eller vara felaktigt klädd, har respektive ordförande rätt att i samråd med Studenternas övermar-

³ Marskalkskonventets och Fanbärarkonventets ordförande är ansvariga för sina respektive konvent. Curator curatorum är i detta sammanhang ansvarig för såväl kuratorerna som studentkårsrepresentanterna. Studenternas övermarskalk är ytterst ansvarig för alla medverkande studenter. Om någon av nämnda personer inte är närvarande inträder respektive vice/biträdande ämbetsinnehavare som ansvarig.

skalk skicka hem vederbörande.

2.3 Ceremoniordning

När fanbärare, kuratorer och andra deltar i ceremonier som nationsrepresentanter skall dessa vid processioner och andra formationer följa hävdvunnen nationsordning:

1. Stockholms
2. Uplands
3. Gästrik-Hälsinge
4. Östgöta
5. Västgöta
6. Södermanlands-Nerikes
7. Västmanlands-Dala
8. Smålands
9. Göteborgs
10. Kalmar
11. Värmlands
12. Norrlands
13. Gotlands

När Kuratorskonventets och studentkårernas presidier deltar i processioner har kårerna tidigare gått före nationerna. Detta då Uppsala studentkår representerat en stor och gemensam röst för Uppsalas studenter, varför en framträdande position har varit naturlig. I och med de senaste årens förändring samt att det tillkommit nya kårer har det dock skett en förskjutning i hur studentrepresentationen är fördelad.

I och med det stora antal studenter som Uppsalas studentnationer representerar bör dessa ha en framskjuten roll i ceremoniordningen. Framför nationerna kan gemensamma representanter för studentkollektivet placeras. Kuratorskonventets presidium tillhör sådana representanter, men det kan även vara en gemensam representant för studentkårerna.¹

Skulle kårerna finna det lämpligt att utse en representant som de anser kan föra deras talan, kan kårerna i samråd med Övermarskalken besluta om att placera den representanten bredvid Curator curatorum. Finns ingen sådan representant utsedd går CC ensam först.

Se ceremoniordningen i figuren på nästa sida. Annan ordning kan förekomma i enskilt fall. Skulle det tillkomma nya kårer placeras de sist bland dessa.

¹ Det finns i dagsläget ingen roll som på ett naturligt sätt kan anses vara en gemensam representant. Så som Uppsala universitets förenade studentkårer (UUFS) är uppbyggt har de ett roterande ordförandeskap. Ordföranden har heller ingen representativ funktion med mandat att tala för samtliga studentkårer.

CC
vCC

1Q Stockholms
Uplands
Gästrik-Hälsinge
Östgöta
Västgöta
Södermanlands-Nerikes
Västmanlands-Dala
Smålands
Göteborgs
Kalmar
Värmlands
Norrlands
Gotlands

Uppsala studentkår
Farmaceutiska kåren
Uppsala teknolog- och naturvetarkår
Gotlands studentkår Rindi
Juridiska föreningen
Föreningen Uppsalaekonomerna

Representant för UUFS
CP

2Q Stockholms
Uplands
Gästrik-Hälsinge
Östgöta
Västgöta
Södermanlands-Nerikes
Västmanlands-Dala
Smålands
Göteborgs
Kalmar
Värmlands
Norrlands
Gotlands

Uppsala studentkår
Farmaceutiska kåren
Uppsala teknolog- och naturvetarkår
Gotlands studentkår Rindi
Juridiska föreningen
Föreningen Uppsalaekonomerna

3 Marskalkar

3.1 Särskilt om klädseln
Utöver vad som ovan är generellt stadgat avseende klädsel tillkommer för marskalkarnas del även ett marskalksband. Marskalksbandet är ett decimeterbrett blå-gult band som bärs ytterst, från höger axel snett över bröstet till vänster höft. Det gula fältet skall alltid vara uppåt. Bandet fästs diskret i det gula fältet med två mindre säkerhetsnålar eller motsvarande anordning, en vid axeln och en som håller ihop bandets två ändar vid höften.⁴

Övermarskalken är den enda marskalk som bär insignium vid tjänstgöring.

⁴ Eftersom bandets blå fält är vävt på gul botten och därför särskilt sårbart är det extra viktigt att nålen fästs i det gula fältet.

3.2 Uppgifter och uppträdande

Marskalkarnas uppgifter kan variera mycket mellan olika högtider och ceremonier, men utgångspunkten är att marskalkar fungerar som värdarnas funktionärer. Generellt skall marskalkar sträva efter att vara trevliga, se stiliga ut, bidra till att gästerna känner sig uppvaktade och att ceremonin fortskrider i god ordning. För att fullgöra sina uppgifter på bästa sätt bör en marskalk alltid eftersträva att hålla en låg profil, ha en god hållning med armarna längs kroppens sidor samt att vara påläst om aktuellt uppdrag och den plats/lokal där det äger rum. Särskilda instruktioner ges av Studenternas övermarskalk, konventsordföranden eller annan ansvarig inför varje uppdrag.

4 Fanbärare

4.1 Särskilt om klädseln

För fanbärare gäller vad som enligt ovan är generellt stadgat om klädsel. Enda undantaget är att konventsordföranden får bära ordförandeinsignium i samband med uppdrag då vederbörande inte bär fana eller standar. Det är viktigt att komma ihåg att det är fanorna och inte fanbärarna som skall tilldra sig omgivningens uppmärksamhet.

4.2 Handhavandet av fana och standar⁵

Som generell huvudregel gäller att fanans eller standarets duk aldrig skall vidröra marken/golvet och att stängen aldrig skall vidröra tak, dörröppningar, trädgrenar eller liknande.

Under marsch

Vid parad⁶ med fana, enskild eller i fanborg, bärs fanan i givakt. Detta innebär att om fanan skall bäras på höger sida så hålls höger arm i det närmaste rakt lodrätt längs höger sida, medan vänster hand greppar om fanstången rakt framför kroppen något nedanför höger axel. Vänster armbåge skall då vara rakt framför kroppen något nedanför vänster axel så att vänster underarm är vågrät. Fanstången får då en lutning framåt men är rak i färdriktningen. Om fanan bärs på vänster sida gäller detsamma som

⁵ Observera skillnaden mellan fana och flagga. Med fana avses duk fast monterad på stång som är avsedd att bäras. Flaggas är duk avsedd att hissas på flaggstång eller mast.

⁶ Med parad avses att man tågar eller står med blottad fana, dvs. att man inte endast transporterar den.

ovan fast spegelvänt. Fanan bärs alltid på utsidan av fanborgen och på valfri sida vid enskilt uppträdande.

Standar bärs alltid rakt framför standarföraren, aldrig vid sidan av. Standaret skall normalt inte bäras framåtlutat, såvida det inte görs för att undvika hinder eller vid hälsning. Vid ceremonier utomhus samt då standaret skall föras en längre sträcka bör tofsvipor assistera standarföraren på var sida om standaret.

Vid transport av fanan utom vid parad bärs fanan i fodral, alternativt över axeln. Om den bärs över axeln skall fandan hållas samlad mot stängen eller vara troppad. Om nationsmedlemmar tågar efter fanan skall den inte föras i transportläge utan blottad i givakt.

Stående

Stående finns det två alternativ att hålla fanan: givakt och för fot. Vilketdera som är aktuellt anges från fall till fall av den som leder ceremonin.

Givakt vid stående ser ut precis som givakt under marsch

utom att fötterna hålls stilla med hämlarna ihop. För fot innebär att fanstången vilar mot marken/golvet vid fotens utsida. Handen greppar om stången något under axelhöjd och armen hålls lätt böjd. Fötterna hålls axelbrett isär och den lediga handen på ryggen. Stången lutar då ut från fanbäraren åt sidan.

För standar som står för fot skall standaret vara rakt framför standarbäraren, aldrig vid sidan av.

Förflyttning från för fot till givakt sker i tre steg (i följande exempel hålls fanan på höger sida):

1. Höger hand förs intill sidan så att fanstången blir lodrät. Samtidigt förs hämlarna ihop och vänster hand flyttas från ryggen till att greppa om fanstången ovanför höger hand.
2. Höger hand flyttas ner längs fanstången och fanan vinklas fram.
3. Båge hämlarna skjuts ner längs stången och fanan förs fram till givakt.

Förflyttning tillbaka till för fot sker på motsvarande sätt:

1. Fanan vinklas upp till lodrätt läge längs höger sida.
2. Fanstången stöds mot marken/golvet bredvid höger fot samtidigt som höger hand förs upp och greppar om stången något under axelhöjd.
3. Höger hand vinklar ut fanan tills armen är lätt böjd. Samtidigt flyttas fötterna isär och vänster hand förs till ryggen.

4.3 Fanborgens uppträdande

När samtliga fanor uppträder samlat, dvs. i fanborg, är utgångspunkten att nationernas hävdvunna ordning följs. Samtliga studenter i Uppsala representeras genom Studenternas stora standar och kårerna representeras av Studenternas lilla standar. Som regel är fanborgen formerad på kolonn om två täter, vilket innebär ordning som framgår av figuren till höger. När fanborgen är formerad på en linje eller kolonn om en tät följs nationsordningen utan förändringar (se avsnitt 2.3 ovan).

Det är viktigt att fanborgens samtliga fanbärare är prydligt formerade vid gemensamt uppträdande och bemödar sig om att gå i takt, särskilt när trappor passeras. Av denna anledning skall marsch inledas med vänster fot. Det åligger fanbärare bakom

Studenternas stora standar
Studenternas lilla standar

Stockholms	Uplands
Gästrik-Hälsinge	Östgöta
Västgöta	Södermanlands-Nerikes
Västmanlands-Dala	Smålands
Göteborgs	Kalmar
Värmlands	Norrlands
Gotlands	

och till höger om annan fanbärare att rätta in sig i ledet utifrån fanbärare framför och till vänster.

4.4 Hälsning med fana

Allmänt

Hälsning med fana görs för att symbolisera särskilt högtidliga tillfällen eller för att visa hedersgäster aktning. Den som är ansvarig för ceremonin beslutar i förväg om och när hälsning skall göras. Som riktlinje görs hälsning med fana vid/för:

- Officiellt besök av medlem ur kungafamiljen
- Officiellt besök av främmande lands statschef eller ambassadör
- Ceremonier då svenska flaggan eller nationsflagga hissas/ halas samt vid parad för fana
- Nationalsången spelas/sjungs
- I samband med mullpåkastning på kistan vid begravning ("av jord är du kommen...")
- Kransnedläggning vid grav
- Universitetets rektor eller prorektor vid universitetsceremonier
- Nationens inspektor eller proinspektor vid nationsceremonier
- I övrigt då hedersbetygelse är påkallad

Observera att fanborgen alltid skall uppträda enhetligt och att fana ingående i fanborg således inte gör enskild hälsning.

Utförande

Från givakt förs fanan i en rörelse så att fanstången hamnar våg-

rätt i axelhöjd rakt ut åt sidan från fanbäraren sett. Armen närmast fanduken hålls längs med stängen så rak som möjligt. Den andra hålls på stängens ovansida med böjd armbåge pekande i fanstångens förlängning vinkelrätt ut från kroppen. Huvudet skall vara vridet mot fanan. Viktigt är att fanan inte får röra vid marken/golvet. Då man har en mycket lång fana eller om fanbäraren är kort, måste stängen vinklas uppåt något, alternativt att duken rullas upp på stängen något för att undvika markkontakt. Då hälsningen är avslutad återförs fanan till givakt.

Hälsning sker normalt stillastående, men kan även företas under marsch. Normalt hälsas utåt från fanborgen, dvs. vänster led vinklar ut åt vänster och höger led åt höger. Vid enskild hälsning avgörs på plats vartåt fanan skall vinklas.

Observera at bilden inte är helt representativ i och med att huvudet ska vara vridet mot fanan.

Hälsning med standar görs genom att standaret höjs upp något och hålls framåt (se ovanstående bilder). Hälsning med standar sker således inte i sidled.

4.5 Fanbärarens uppträdande med fanan vid begravning
Hur fanbärare skall uppträda vid begravning bestäms av tjänstgörande präst eller annan ansvarig för ceremonin. Om inte särskilda instruktioner ges bör deltagande fanbärare vara på plats innan begravningsdeltagarna anländer. Utgångsläget är stående med fanan för fot. Hälsning med fanan görs normalt vid mullpåkastningen och/eller avskedet.

4.6 Handhavande av flaggan

Vid flagghissning skall flaggan hissas ordentligt i topp så att det

inte blir tom stång ovanför flaggan. Linan skall spännas så hårt att flaggan ligger dikt an mot stången även om det blåser kraftigt.

Svenska flaggan får aldrig vara hissad vid mörker. De tider som gäller för flaggning med svenska flaggan är:⁷

- Mars – oktober hissas flaggan kl. 8:00
- November – februari hissas flaggan kl. 9:00
- Halning sker alltid vid solens nedgång, dock senast kl. 21:00

Flaggning på halv stång görs för att markera sorg vid dödsfall. Flaggan hissas först i topp och sänks därefter en tredjedel av stångens höjd (flaggan skall således befinna sig på två tredjedelar av hela stångens höjd räknat nedifrån). Flagga på halv stång hissas i topp innan den halas.

⁷ Om det undantagsvis finns anledning att ha flaggan hissad utöver dessa tider, skall den vara belyst.

5 Kuratorer och studentkårsrepresentanter

5.1 Särskilt om klädseln

Utöver vad som enligt ovan är generellt stadgat avseende klädsel skall, om annat inte är särskilt meddelat, kuratorer och studentkårsrepresentanter bära sitt ämbetsinsignium. Observera att endast detta insignium skall bäras, inte några andra insignier, nationsband el. dyl.

5.2 Uppträdande och ansvar

Utöver vad som enligt ovan är generellt stadgat avseende kuratorernas och studentkårsrepresentanternas uppträdande, har dessa även ansvar för att respektive nation eller kår är representerad med lämplig och korrekt klädd fan-/standarbärare vid de ceremonier när sådan förväntas.

6 Ämbetsbeskrivningar

Följande ämbetsbeskrivningar utgör inte en bindande del av reglementet, utan är översiktliga beskrivningar av studenternas ceremoniämbeten. Syftet är att ge främst nyvalda ämbetsmän och utomstående en uppfattning om vilka uppgifter som följer med dessa ämbeten, vilka ceremonier de normalt brukar delta i osv.

6.1 Studenternas övermarskalk

Studenternas övermarskalk (ÖM) är Uppsalastudenternas högsta ceremoniella företrädare och samordnar studenternas medverkan vid akademiska högtider. Till sin hjälp har ÖM en biträdande övermarskalk (BÖM). Båda väljs av Kuratorskonventet för en tid av ett år.

Bland de återkommande akademiska ceremonierna där ÖM leder studenternas medverkan kan särskilt nämnas doktorspromotionerna (vinter och vår) samt professorsinstallationen (på hösten). Vid dessa tillfällen organiserar ÖM bl.a. fanborgen och studentmarskalkar-

na samt leder den högtidliga procession som inleder och avslutar ceremonierna i aulan. Det är inte ovanligt att ÖM får fler uppgifter i samband med de akademiska högtiderna, exempelvis att vara toastmaster vid banketterna i Rikssalen på Uppsala slott.

Vid större ceremonier, eller då både fanbärare och marskalkar deltar, är det som regel ÖM som organiserar och på plats leder studenternas medverkan. I andra fall, då det är fråga om mindre omfattande och inte så komplicerade uppdrag, är det brukligt att ÖM delegerar till respektive konventsordförande att leda uppdraget.

ÖM/BÖM tillhör organisatoriskt Kuratorskonventet och har ett nära samarbete med dess presidium. Detta gäller i synnerhet vid högtider såsom recentiorsmottagningar, Gustav II Adolfsdagen och valborgsfirandet vid Gunillaklockan.

För att kunna fullgöra sina uppgifter på ett bra sätt är ÖM/BÖM ständigt adjungerad i Marskalkskonventet, Fanbärarkonventet och universitetets promotionsgrupp.

6.2 Marskalk

Som marskalk är man en ceremoniell funktionär och assisterar värdarna/arrangörerna med olika uppgifter för att de akademiska högtiderna skall avlöpa så bra som möjligt samt präglas av högtidlighet och värdigt flyt. Uppgifterna kan variera mycket mellan olika högtider, från att leda akademiska processioner och bistå vid prisutdelningar till att välkomna hedersgäster eller närvara vid kransnedläggningar. Eftersom studenterna utgör en central del av universitetets verksamhet, är det ett symboliskt

viktigt inslag i marskalkens uppdrag att representera hela studentkollektivet vid olika akademiska högtider.

Marskalkarna organiseras i Marskalkskonventet, som består av en eller ett par marskalkar från respektive nation/kår samt ett presidium som väljs av konventet för att leda arbetet. Konventet får uppdrag från Studenternas övermarskalk eller direkt från ansvarig arrangör, och det är sedan presidiets uppgift att bemanna uppdraget med efterfrågat antal marskalkar. Vid mindre uppdrag behövs ibland endast ett par marskalkar, medan promotioner och andra större ceremonier inte sällan sysselsätter i princip hela konventet. De flesta uppdragen tillsätts i samband med konventets möten, som äger rum ungefär 3–4 gånger per termin.

Vissa ceremonier som marskalkar deltar i är ständigt återkommande, exempelvis Kuratorskonventets/nationernas recentiorsmottagning (i början av varje termin), högtidlighållandet av Dag Hammarskjölds minne (på hösten), professorsinstallationen (på hösten), universitetens julgudstjänst, doktorspromotionerna (vinter och vår) och Allmänna sångens vårkonsert. Andra ceremonier äger rum bara vid enstaka tillfällen eller återkommer med olika långa mellanrum, exempelvis rektorsskiftet, statsbesök, invigningar, jubileer, högtidliga konferenser, akademiska konserter, examensceremonier, prisutdelningar och begravingar. Vid banketterna på Uppsala slott som följer efter flera av de större ceremonierna är marskalkarna ofta med vid middagen och har bl.a. till uppgift att i händelse av brandlarm eller liknande leda ut gästerna vid eventuell utrymning.

Utöver ovanstående uppdrag genom Marskalkskonventet

har många nationers marskalkar även uppgifter vid den egna nationens tillställningar och ceremonier.

6.3 Fanbärare och standarbärare

Ända sedan början av 1800-talet har nationerna använt fanor vid högtidliga tillfällen av olika slag. Under årens lopp har uppträdandet med fanorna blivit alltmer organiserat och enhetligt. Vid ceremonier förekommer närvaro av såväl enskilda fanbärare som samtliga tretton nationsfanor tillsammans, dvs. i fanborg. Kårerna vid universitetet använder inte fanor utan standar, som också ingår i fanborgen vid många ceremonier. En fan- eller standarbärare representerar både sin nation/kår och studentkollektivet i stort och utgör således ett symboliskt viktigt inslag i de olika akademiska högtiderna.

Fanbärarna och standarbärarna organiseras i Fanbärarkonventet, som leds av ett presidium vars ledamöter väljs av kon-

ventet. Konventet får uppdrag från Studenternas övermarskalk eller direkt från ansvarig arrangör, och det är sedan presidietts uppgift att se till att fanborgen är samövad och genomför uppdragen på bästa sätt. På konventets möten, som äger rum ungefär 3–4 gånger per termin, informeras om kommande uppdrag och andra frågor som berör fanbärarna. Utöver ordinarie fan- och standarbärare har flera nationer/kårer även vice sådana, och vid kårerna finns även tofsvipor som assisterar standarföraren vid vissa uppdrag.

I allt väsentligt medverkar fanbärarna vid samma ceremonier som marskalkarna (se ovan). Därutöver har många nationers fanbärare även uppgifter vid den egna nationens tillställningar och ceremonier.

Bilaga 1: Något om doktorspromotionerna i Uppsala¹

Varje år äger två doktorspromotioner rum vid Uppsala universitet, en vinterpromotion i januari och en vårpromotion i slutet av maj eller början av juni. De är mycket högtidliga tillfällen och en anledning för hela universitetet att fira då doktorerna tågar in i aulan för att få sina kransar eller hattar samt diplom. Traditionen med promotionsceremonier vid Uppsala universitet går tillbaka till en kall januarimorgon år 1600, då professor Laurentius Paulinus Gothus bekransade sju kandidater till magistrar. Sedan dess har ceremonin återkommit regelbundet och alltid varit en mycket viktig del av universitets- och studentlivet, även om den under århundradena också har varit utsatt för hård kritik och föremål för livliga diskussioner. Sina nuvarande huvuddrag har den sedan slutet av 1700-talet. Traditionellt firade varje fakultet i regel sina egna promotioner, men från och med år 1935 har alla fakulteter en gemensam ceremoni. Framför allt har firandet av promotionerna inom Filosofiska fakulteten genom tiderna varit tongivande. Under 1800-talet deltog i princip hela staden i de olika delarna av firandet, som då var mycket romantiskt och påkostat, något av en folkfest. Det sattes till och med in extra båtar och tåg för att fylla behovet av transportmedel för besökare från andra orter. Innan universitetshuset invigdes år 1887 hölls promotionsceremonierna i Domkyrkan och middagen i Bota-

¹ Text: Karin Hogström och Jenny Theorell-Haglöw.

niska trädgården. Så många som sex tusen besökare kunde då delta i samvaron i Botan efter att middagen var avslutad. Balen på kvällen hölls på dåvarande Gillet eller i den gamla Carolinasalen. I dag äger både middagen och balen rum på Uppsala slott.

Nutidens promotionsfestligheter börjar redan på kvällen före själva promotionen, då det är kransbindningsfest i universitetshuset. Traditionellt var detta det tillfälle då doktorerna, eller allra helst deras käraste, själva band lagerkransarna. Numera är kransbindningsfesten till för att alla inblandade skall få träffas och öva inför ceremonin och prova de färdigbundna kransarna.

Klockan sju på promotionsdagens morgon skjuts salut från slottsvallen, detta är för att fästa uppmärksamheten på dagens festligheter och fungera som en signal för festdeltagarna att "lägga av sig alla sina sorger" och klä sig i högtidsdräkt. Ett skott avlossas för var och en av dagens jubel- eller hedersdoktorer samt ett skott för varje fakultet. Till promotionsceremonin flyttas artilleripjäserna ned till universitetshuset.

I god tid innan ceremonin tar sin början samlas alla som skall delta i processionen in i aulan i universitetshuset. Vid processionsordningen togs förr särskild hänsyn till vilka man skulle hedra och till vilken rangplats vederbörande hade i samhället. Dagens procession är istället uppdelad i olika sektioner beroende på var i aulan deltagarna skall sitta och om de tillhör studenterna eller akademistaten. Promotionen är en traditionell övergångsrit vid vilken promovendi, dvs. de unga doktorerna, upphöjs från att vara studenter till att själva få bedriva akade-

misk undervisning. Detta sker genom att promotor leder dem över Parnassen, symboliserad av den linneanska katedern som promotor står i. Promotionsakten går till på samma sätt inom varje fakultet enligt ett fastställt ritual på latin eller på svenska. Promotor börjar med att förklara sin egen roll i sammanhanget och kröner sig med hatt eller krans. Därefter kallar promotor i tur och ordning fram de jubeldoktorer (vid vårpromotionen) eller hedersdoktorer (vid vinterpromotionen) samt de unga doktorer som skall promoveras inom den egna fakulteten. De hälsas välkomna fram till Parnassen, där de får tecknen på sin nyvunna värdighet, en lagerkrans/hatt och ett diplom, varefter de förs över Parnassen. Promotor tar farväl av dem när de kommit över på katederns andra sida. Under akten hedras promotor med två skott som avlossas vid den inledande kröningen. Jubeldoktorer hedras också med två skott och hedersdoktorer med ett skott. Alla unga doktorer inom en fakultet hedras gemensamt med tre skott om de är fler än tre, annars med ett skott var.

Marskalkarna var historiskt en del av rektors livgarde och ansvarade under promotionerna för säkerheten (handfast med värja om så skulle behövas). Den rest som finns av gardet idag är pedellen och de båda cursorerna, som går före rektor i processionen. Marskalkarnas uppgifter är numera att avdela och anförda de olika delarna av processionen till rätt plats i aulan samt vara behjälpliga under ceremonin. Fanborgen har sedan de för fakulteterna gemensamma promotionerna infördes deltagit och, efter Studenternas övermarskalk, anført studenternas del av processionen in i aulan.

För den som är intresserad av att läsa mer om promotionerna vid Uppsala universitet och deras historia rekommenderas två böcker, Torgny Nevéus: En akademisk festsed och dess utveckling samt E. Louis Backman: Doktorspromotioner i Uppsala förr och nu.

ACTA UNIVERSITATIS UPSALIENSIS

Skrifter rörande Uppsala universitet

C. ORGANISATION OCH HISTORIA

Editor: Lennart Elmevik

- 1–39, 1961–1979, 40–57, 1980–1989.
58. ANDERS VRETBLAD (ed.): Festschrift in Honour of Lennart Carleson and Yngve Domar. Proceedings of a Conference at the Department of Mathematics, Uppsala University, May 1993. 1995.
59. TORGNY NEVÉUS: Uppsala universitets jubileumskvartal 1995. 1996.
60. OLOF BECKMAN: Ångström far och son. Ångström Father and Son. 1997.
61. Uppsala universitet inför 2000-talet. Festschrift till Stig Strömholm. Redaktör: CHRISTER ÖHMAN. 1997.
62. STIG STRÖMHOLM: Kring universitetet. Föreläsningar, tal, artiklar och föredrag 1989–1997. 1998.
63. GUNNAR OLSSON (samordnare): Att famna en ton. En kultureografisk minnesbok. 1998.
64. CHRISTER KISELMAN (ed.): Complex Analysis and Differential Equations. Proceedings of the Marcus Wallenberg Symposium in Honor of Matts Essén, Held in Uppsala, Sweden, June 15–18, 1997. 1999.
65. ÅKE VINTERBÄCK, OLLE BERGMAN & OLLE ÖSTERLING: Kenya Science Teachers College. Återblickar och reflexioner. English Summary. 1999.
66. TORSTEN LINDQVIST: Gustaf Werners institut 50 år. En historik över acceleratorbaserad verksamhet vid Uppsala universitet 1949–1999. 1999.

67. TORGNY NEVÉUS: Honoris Causa. Promotioner, hedersdoktorer och hedersmedlemmar vid Uppsala universitet 1800–2000. 2000.
68. ANDERS THORÉ: Akademibondens plikt, universitetets rätt. Feodala produktionsförhållanden vid Uppsala universitets gods 1650–1790. 2001.
69. GUNNAR TIBELL: Brevet berättar. Hur Uppsala universitet fick sin synkroncyklotron. 2001.
70. HANS-OLOF BOSTRÖM: Det underbara skåpet. Philipp Hainhofer och Gustav II Adolfs konstskåp. 2001.
71. TORSTEN LINDQVIST: International Science Programme Uppsala University 1961–2001. Historical Review and Participants' Experiences. 2001.
72. Akademiska Kapellet 375 år. Redaktör: LARS FERNGREN. 2002.
73. OLOF BECKMAN: Anders Celsius. 2003.
74. ERIK TOBÉ: Anders Celsius och den franska gradmätningen i Torneådal 1736–37. 2003.
75. FILIP HJULSTRÖM. En förgrundsgestalt i svensk naturgeografi under 1900-talet. Redaktör: KRISTER LINDÉ. 2003.
76. Universitetsstaden Uppsala. Bilder av SIXTEN HAAGE. Texter av UNO ERIKSON. 2006.
77. Ledarskap i förändring. Rektorsperioden 1997–2006. Festskrift till Bo Sundqvist. Redaktionskommitté: MATTIAS BOLKEUS BLOM, LENA MARCUSSON, MATS OLA OTTOSSON & PER STRÖM. 2006.
78. ANDERS FRÖMAN & JAN LINDERBERG. Inception of Quantum Chemistry at Uppsala. 2006.
79. Samhällsvetenskapliga fakulteten 40 år. Redaktörer: JAN SÖDERSTEN & PETER LILJENSTOLPE. 2007.
80. "... kunn' I dock så wackert låta ...". Uppsala Akademiska Kammarkör 50 år. Redaktör: MAJ ALDSKOGIUS. 2007.

81. En resenär i svenska stormaktstidens språklandskap. Gustaf Peringer Lillieblad (1651–1710). Utgiven av ÉVA Á. CSATÓ, GUNILLA GREN-EKLUND & FOLKE SANDGREN. 2007.
82. En ny sits – humaniora i förvandling. Vänbok till Margaretha Fahlgren. Redaktörer: EVA HEGGESTAD, KARIN JOHANNISSON, KERSTIN RYDBECK & MARIA ÅGREN. 2008.
83. TAGE ERIKSSON & GUNNAR FRIDBORG: Fysiologisk botanik vid Uppsala universitet. En historik. 2008.
84. Från seminarieklask till akademi. Försolläro-utbildningen i Uppsala under nio decennier. Redaktörer: BERIT HALVARSSON, INGRID HOLMBÄCK ROLANDER, TOR HUDNER & JAN LINDHOLM. 2009.
85. Studenternas ceremoniinstruktion. Redaktör: NIKLAS ELOFSSON. 2009.

